

Razvoj i uloga trombona kroz 19. stoljeće u estetici glazbe

Kurtanjek, Hrvoje

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Music / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:506089>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-13**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA
VII. ODSJEK

HRVOJE KURTANJEK
RAZVOJ I ULOGA TROMBONA KROZ 19.
STOLJEĆE U ESTETICI GLAZBE
DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA
VII. ODSJEK

RAZVOJ I ULOGA TROMBONA KROZ 19.
STOLJEĆE U ESTETICI GLAZBE
DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc.art. Mario Šincek
Student: Hrvoje Kurtanjek
Ak. god. 2020./2021.

ZAGREB, 2021.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

doc.art. Mario Šincek

Potpis

U Zagrebu 04.06.2021.

Diplomski rad obranjen ocjenom: _____

POVJERENSTVO:

doc.art. Mario Šincek: _____

izv.prof.art. Bánk Harkay: _____

red.pro.art. Marina Novak: _____

OPASKA:

RAD JE DOSTAVLJEN U POHRANU KNJIŽNICI MUZIČKE AKADEMIJE

SAŽETAK:

Trombon je instrument koji se razvio vrlo rano u povijesti te se vjeruje da pripada porodici truba. Također, vjeruje se da mu se u 14. stoljeću savija cijev i dobiva povlačak te se počinje koristiti u crkvenoj glazbi kao podrška zboru. Također, trombon se koristio i u operama. U 18. stoljeću prestaje praksa korištenja trombona u sakralnoj glazbi. Od 19. stoljeća Beethoven ga uvodi u svoje simfonije te više nije samo korišten u operama. Tada trombon doživljava svoj procvat u razvoju i u klasičnoj literaturi. Njegove glavne karakteristike glasnoće, ali i mekoće dolaze do izražaja i dobiva svoje stalno mjesto u orkestralnim dionicama. Sve više se počinju cijeniti sve njegove zvučne karakteristike, kao što su dinamičke, artikulacijske i tonske mogućnosti.

ABSTRACT: The trombone is an instrument which developed very early in history and it probably belongs to the trumpet family. In the 14th century the trombone gets its tube bended and it gets a slide and starts to be used in sacral music as support to the choir. The trombone was used in operas as well. In the 18th century usage of the trombone in sacral music ceases. In the 19th century Beethoven introduces the trombone to his symphonies, becoming no longer used only in operas. That is when the trombone experiences its boom in development and classical literature. Its main characteristics of loudness but also of softness come to expression and it earns its place in orchestral sections. Its sound characteristics, such as dynamical, articulation and tonal abilities are all getting more and more appreciation.

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	3
2. TROMBON PRIJE 19. STOLJEĆA.....	4
2.1. PRIMJENA TROMBONA OD 15. STOLJEĆA.....	4
2.2. NESTANAK TROMBONA.....	5
3. TROMBON U 19. STOLJEĆU.....	6
3.1. RAZDOBLJE ROMANTIZMA U GLAZBI.....	6
3.2. KARAKTERISTIKE I POVIJESNI RAZVOJ TROMBONA.....	6
3.3. VRSTE TROMBONA.....	7
3.4. BOJA I KARAKTER.....	8
3.5. TEHNIČKI IZAZOVI.....	9
4. TROMBONI U STVARALAŠTVU 19. STOLJEĆA.....	11
4.1. LUDWIG VAN BEETHOVEN.....	11
4.2. HECTOR BERLIOZ.....	12
4.3. JOHANNES BRAHMS.....	13
4.4. ROBERT SCHUMANN.....	14
4.5. ANTON BRUCKNER.....	15
4.6. GUSTAV MAHLER.....	16
5. ZAKLJUČAK.....	20
6. LITERATURA.....	21
7. POPIS SLIKOVNIH I NOTNIH PRIKAZA.....	22

1. UVOD

Estetika ima veliki utjecaj na poimanje svijeta, te je kao takva vrlo subjektivna. Glazbena estetika kao znanost obuhvaća teme vezane za ljepotu same glazbe i njenog konteksta nastajanja. Kako ta ljepota u ovom radu ne bi bila subjektivna, govorit će se o značajkama lijepog u kontekstu vremenskog perioda koje sama glazba obuhvaća. Pokušat ćemo objasniti zvučne karakteristike trombona te kako su ih skladatelji 19. stoljeća doživljavali i koristili.

Glavnina ovog rada osvrnut će se na zvučne karakteristike trombona u 19. stoljeću zbog velikog zanimanja skladatelja i uloge kako u orkestralnoj tako i u komornoj i solističkoj glazbi. Naravno, trombon je postojao i ranije, te ćemo se baviti i njegovom ulogom i razvitkom i prije 19. stoljeća.

2. TROMBON PRIJE 19. STOLJEĆA

2.1. PRIMJENA TROMBONA OD 15. STOLJEĆA

Nije moguće odrediti kada se trombon prvi put pojavljuje u uporabi. Vjeruje se da trombon svoje korijene vuče iz porodice trublji, instrument koji su koristili starozavjetni Hebreji, Indijci i Rimljani. Dolaskom na Europsko područje, za vrijeme Križarskih ratova, u 14. stoljeću tom instrumentu dodaju povlačak, koji je vrlo karakterističan za trombon. Plemstvo je u 14. stoljeću koristilo te instrumente kako bi prikazali svoju veličanstvenost, i svirali su na gozbama i plesovima. Najvjerojatnije je da je povlačak dodan krajem 14. stoljeća i to na njemačkom govornom području. Svoj potpuni izgled trombon dobiva sredinom 15. stoljeća kada trublji savijaju cijev i dodaju dvostruki povlačak. Svoju slavu stječe krajem 15. stoljeća na području današnje Italije i Njemačke, te se od tamo širi i u druge regije, uključujući i današnju Veliku Britaniju

Neki od prvih pravih dokaza o trombonu se mogu naći tek u 15. stoljeću, iako nitko nije uspio odrediti kada i gdje se točno trombon prvi put pojavljuje. Bitno je shvatiti da je trombon u svojim počecima primjene bio nešto drugačiji od instrumenta koji se koristio od 19. stoljeća. Nije sačuvano mnogo primjeraka prvih trombona, ali postoje replike koje su izrađene po točnim mjerama i od materijala koji se koristio u tom razdoblju, tako da je moguće precizno odrediti kako je instrument zvučao te kako i u kojem kontekstu se koristio.

Kada se u njega puhalo jače imao je vrlo glasan i prodoran ton, tako da su se tromboni često mogli čuti u kombinaciji s trubama. Ta kombinacija bila je vrlo pogodna za sviranje fanfara ili za sviranje neke druge glasne glazbe na otvorenom. Takav način sviranja trombona nije bio posebno cijenjen, te se smatralo da nije primjeren za koncerte. Bez obzira na takvo shvaćanje, moderne replike trombona nam pokazuju da se mogao svirati vrlo tiho i kultivirano. Takav način sviranja bio je posebno zastupljen kroz 16. i 17. stoljeće kada trombon susrećemo u crkvenoj glazbi. Mnogi svirači trombona su svirali i druge instrumente, tako da su imali dobro razvijen ukus o glazbi, te su znali svirati trombon po estetskim pravilima tog vremena.

Zvuk trombona dobro se slagao i sa zvukom korneta. Ovdje se misli na drveni kornet koji je bio vrlo popularan instrument u tim razdobljima. Trombon i kornet slagali su se po boji tona te im je primarna uloga bila dupliranje glasova u zborskoj glazbi. Tako su svirači trombona i korneta bili vrlo cijenjeni glazbenici koji su bili zaposleni u crkvama diljem Europe.

Tromboni su simbolično bili povezani sa smrću, podzemljem i drugim mračnim tematikama. Teško je jasno odrediti odakle i zašto je potekla ta simbolika, no mnogo se vjerojatnijom čini teza da je potekla od zvuka sastava trombona, nego od zvuka samo jednog instrumenta. Monteverdijev Orfej, koji se smatra prvom pravom operom, dobar je primjer povezivanja

trombona s podzemljem jer se u scenama podzemlja tromboni posebno ističu. Zbog toga možemo zaključiti da je takva simbolika trombona bila shvaćena u onodobnom svijetu.

2.2. NESTANAK TROMBONA

Skoro dva stoljeća trombon je bio nezamjenjiv i vrlo cijenjen instrument, kao i njegovi svirači, ali krajem 17. stoljeća lagano izlazi iz uporabe. Izvori pokazuju da su mnogi svirači, koje se povezivalo s trombonom, počeli prelaziti na druge instrumente. Razlozi su jednostavno promjena ukusa i dolazak novog stilskog razdoblja koje nije zahtijevalo trombon. Praksa dupliranja glasova u zboru s trombonima i kornetima se sve rjeđe prakticirala, a imajući u vidu da je to trombonu bila primarna uloga jako ga se rijetko moglo čuti.

Većinu 18. stoljeća trombon se koristio u crkvenoj glazbi i u manjim ansamblima, te nije postao dio orkestra sve do samog kraja stoljeća. Neku bitniju ulogu trombona možemo još uvijek zateći u Mozartovim operama i sakralnim djelima. Dobar primjer je Mozartov *Requiem* u kojem je uloga trombona upravo ona koju je imao dobar dio svoje povijesti, a to je da pojačava zborske dionice. Izuzetak tomu je solo drugoga trombona u stavku *Tuba mirum*, danas jednog od najpoznatijih orkestralnih sola za trombon.. Radi se o solu koji je zapravo duet s muškim pjevačem - basom, a zatim tenorom. Tu posebno dolazi do izražaja sličnost između ljudskog glasa i trombona te je preporučljivo pri izvođenju tog sola što više ispjevati melodiju kako bi ta sličnost došla do izražaja.

3. TROMBON U 19. STOLJEĆU

3.1. RAZDOBLJE ROMANTIZMA U GLAZBI

Romantizam je umjetničko razdoblje u kojem osobna senzibilnost i fantazija dominiraju nad razumom. Također je i razdoblje velikih inovacija na području glazbe. U glazbi romantizam traje cijelo 19. i početak 20. stoljeća, dok u ostalim umjetnostima, poput slikarstva i književnosti, završava krajem prve polovice 19. stoljeća. U tom razdoblju javlja se ideja sinteze umjetnosti. Tako skladatelji romantizma inspiraciju za svoja djela pronalaze u književnosti, slikarstvu, kiparstvu, ali i u ljepoti prirode. Cilj tadašnjih glazbenika bio je glazbom dočarati izvan glazbene sadržaje. Temom postaju emocije poput nade, sreće, ljubavi, zadovoljstva, ali i one manje lijepe poput ljutnje, tuge, zavisti i ljubomore. Melodija postaje pjevnija, rečenice i periode sve duže i složenije, harmonija se razvija do samih granica tonalitetnosti, a sve u svrhu što boljeg dočaravanja ideje skladatelja. Pojavljuju se novi glazbeni oblici poput klavirske minijature, solo-pjesme i simfonijske pjesme. Kako skladatelji pokušavaju sve više toga dočarati svojom glazbom javlja se i potreba za novim instrumentima. U tom razdoblju orkestar se širi, dodaje se još više gudačkih i puhačkih instrumenata, poput piccolo flaute, engleskog roga, bas klarineta, kontrafagota, bas trube i eufonija. Limeni puhači dobivaju veću i važniju ulogu te raste i uloga dirigenta. Do 19. stoljeća dirigent pokazuje samo nastupe instrumenata nakon duljih pauza, a u drugoj polovici stoljeća preuzima interpretaciju partiture. Većim obujmom orkestra i ulogom dirigenta, trombon dobiva na većoj važnosti te se sve više cijene njegove karakteristike.

3.2. KARAKTERISTIKE I POVIJESNI RAZVOJ TROMBONA

Trombon se nije puno mijenjao kroz povijest kao što su se mijenjali njegovi srodni instrumenti, truba i francuski rog. Za razliku od trombona koji je imao i zadržao povlačak, truba i francuski rog zamjenu tonalitetnih cijevi prilikom sviranja zamijenili su ventilima, te si tako olakšali i proširili opseg sviranja. Mehanizam povlačka jednostavniji je od ventila jer radi na principu kraćenja i produljivanja cijevi, te je stoga i prije izumljen, a zbog svoje jednostavnosti nije bilo potrebe mijenjati ga. Taj mu je mehanizam omogućio veliku prednost pred ostalim limenim puhačkim instrumentima zbog mogućnosti sviranja kromatike od samog početka razvoja instrumenta. No to ne znači da se trombon nije razvijao i usavršavao kroz povijesna razdoblja. Većina sačuvanih trombona iz ranijih razdoblja imali su uske cijevi, otprilike devet ili deset milimetara široke, i usku zvučnicu, širine 10.5 cm, što se vjeruje da je trombon preuzeo od renesansne trube koja mu je bila preteča. Promjenom tonalitetne cijevi instrumentalisti su mogli mijenjati registar između tenor i bas trombona spuštajući tako

intonaciju tenor trombonu za kvartu. O razvitku usnika ne postoji puno podataka, već samo dva primjerka iz radionica Antona Schnitzera i Isaaca Ehe. Postoje zajedničke karakteristike tih dvaju usnika: ravan obrub koji je ton činio mekšim, duboka hemisferična čašica koja je ton činila mračnijim i punijim zbog specifične boje, te vrlo uzak otvor na dnu čašice koji je trombonu davao određeni ton. Sve karakteristike vezane za cijev, zvučnicu i usnik davale su trombonu rezonantan, i širok opseg tonova kojeg su skladatelji vrlo hvalili za vrijeme ranog baroka. Veće dimenzije zvučnice i šira cijev, omogućili su mu u kasnijem razvoju širi i masivniji ton, čime mu rastu i mogućnosti. Rezultat razvitka omogućuje mu veću uporabu u orkestru i općenito u glazbi 19. stoljeća, a tako i u glazbi kasnijih razdoblja.

3.3. VRSTE TROMBONA

Postoji više vrsta trombona, ali danas se najčešće upotrebljavaju alt, tenor i bas, te nešto rjeđe kontrabas. Alt, tenor i bas trombon dobili su imena po ljudskim glasovima koji su im najbliži po karakteru i opsegu tonova. Koristio se i sopran trombon koji je bio manje zastupljen jer je bio delikatniji za sviranje. Njegovu je ulogu postupno preuzela truba.

Najveća razlika između vrsta trombona je dimenzija. Bas trombon je najveći, pa prema tome najbolje zvuči u dubokom registru. Pisan je u bas ključu te ponekad u orkestru pojačava dionicu tube uz veću virtuoznost i puniji zvuk. F bas trombon koristio se na području Njemačke i centralne Europe te jedva preživio prijelaz na 20. stoljeće, dok se u Engleskoj do sredine 20-tog stoljeća koristio G bas trombon. Danas G trombon susrećemo u nekim brass sastavima. Najčešće se susrećemo sa Bb/F bas trombonom na čemu možemo zahvaliti C. F. Sattleru koji ga je izumio 1839. te se danas koristi kao tenor-bas trombon.

Slika 1: Bas trombon moderne konstrukcije

Alt trombon najmanjih je dimenzija, te kao takav najbolje zvuči u visokom registru. Pisan je u alt ključu. Međutim, posebno je osjetljiv za intonaciju zbog kraćeg povlačka. Iako se koristi

od svog nastanka, njegovu ulogu uglavnom u romantizmu preuzima tenor trombon zbog boljeg balansa zvuka, čak i ako je dionica pisana isključivo za alt trombon.

Slika 2: Alt trombon moderne konstrukcije

Najzastupljeniji je tenor trombon zbog najboljeg zadržavanja kvalitete tona kroz cijeli svoj registar. Srednje je veličine u odnosu na alt i bas trombon. Pisan je u bas i tenor ključu, može biti pisan i u alt ključu, ako izvodi dionicu alt trombona.

Slika 3: Tenor trombon moderne konstrukcije

3.4. BOJA I KARAKTER

Trombon može biti izrazito glasan instrument. Iako nije bio cijenjen kao takav u svojim počecima, u 19. stoljeću i danas je to njegova najpoznatija karakteristika. Dolaskom romantizma, te novih ukusa i stilskih pravaca zbog svoje glasnoće je sve češće korišten u simfonijskom orkestru. Ponekad se ta karakteristika shvaćala i pomalo površno, pa je uloga trombona često bila samo da upotpuni orkestralni zvuk na mjestima koja to zahtijevaju. Po estetskim shvaćanjima pojedinaca trombon je i dalje bio preglasan. Zbog toga su načinjene verzije trombona kojima je zvučnica okrenuta ka stražnjoj strani ili se od svirača tražilo da sviraju u notni stalak kako bi se postigla bolja ujednačenost zvuka. Glasnoća jest njegova najvažnija karakteristika. No, pogledamo li u njegovu sviračku ulogu u ranijoj povijesti primjećujemo da je on instrument koji se svira i koristi i u tihoj dinamici, te s mekšom artikulacijom može zvučati raspjevano i sentimentalno. Manje je uobičajeno, ali koristi se i u brzom tempu. U kombinaciji brzog tempa i širokog plemenitog zvuka u srednjem registru

instrument može postići gotovo divlju snagu. Usprkos svom ozbiljnom karakteru, u određenom kontekstu može zvučati komično ili hirovito.

Osim melodijske uloge, tromboni se slažu i akordički. Kako ih u orkestru uvijek ima minimalno tri, to je dovoljno za izgradnju harmonijskog sloga. U četveroglasnom slogu najdublji glas često svira tuba, međutim to nije nužno najbolja kombinacija zbog razlike u boji tona. Nerijetko upravo iz tog razloga skladatelji koriste četiri trombona, koji skupa čine potpuniji sklad. Na četiri trombona možemo primjerice naići u Verdijevim ranijim operama. Kasnije ulogu četvrtog trombona preuzima cimbasso, tuba koja ima okrenutu zvučnicu prema naprijed, kao i trombon. Tromboni u akordu, u glasnoj dinamici zvuče vrlo moćno, slično kao trube, no puno opsežnijeg zvuka. Zbog toga skladatelji su ih često koristili u kombinaciji s trubama, za izvođenje motiva fanfarskog karaktera. Upravo suprotan dojam postižu sami tromboni u motivima koralnog karaktera. Tijekom sviranja korala tromboni mogu postići iznenađujuće tihu dinamiku, a da pri tome ne gube kvalitetu tona. Kao takvi često imaju ulogu harmonijske pratnje na koju drugi instrumenti sviraju melodiju. Također ih se za ulogu pratnje uparuje s drugim limenim instrumentima, najčešće u glasnoj dinamici s trubama, a u tihoj s rogovima. Široki raspon dinamike jedna je od najvažnijih odlika trombona te se u tom pogledu malo instrumenata može uspoređivati s njim.

3.5. TEHNIČKI IZAZOVI

Trombon nikada nije bio najkorišteniji kao solističko glazbalo. Naravno, postoje skladbe koje su pisane za solo trombon, no pogledamo li skladatelje kroz povijest, malo koji veći i poznatiji ih je pisao. Primjerice Ernst Sachse i Friedebald Gräfe su napisali svaki po jedan od najpoznatijih koncerata za trombon, ali su oni skladatelji o kojima se jako malo zna. Nikolaj Rimski-Korsakov poznat kao član skupine ruskih skladatelja pod nazivom Moćna gomilica je skladatelj koji je u ovom slučaju iznimka te je također napisao jedan od najpoznatijih koncerata za trombon. Pokušamo li malo analizirati te koncerte za trombon brzo ćemo shvatiti da nisu previše virtuoзни, barem ne ako ih uspoređujemo s koncertima drugih instrumenta kao što su klavir ili violina. Trombon je instrument koji se smatrao preglasnim i premalo virtuoznim da bi bio solistički instrument.

Postoji zanimljiva priča o Karlu Traugottu Queisseru, trombonistu Gewandhaus orkestra u Leipzigu, u kojem je Felix Mendelssohn bio glavni dirigent. Naime, Queisser je zamolio Mendelssohna da sklada za njega koncert za trombon. Kako Mendelssohn nije imao vremena baviti se marginalnim instrumentom, zamolio je tamošnjeg koncert-majstora Ferdinanda

Davida da napiše koncert. Koncert je naposljetku postigao izvrstan uspjeh te ga je dirigirao sam Mendelssohn.

Koliko god mehanika povlačka bila jednostavna, ona otežava sviranje trombona. Upravo zbog toga najviše trpi pokretljivost instrumenta. Brzi skokovi iz jedne u drugu poziciju povlačka znaju biti nespretni. Problem nastaje jer niti jedna pozicija, osim prve, nije centrirana, pa ju je potrebno pronaći sluhom, vještinom i iskustvom. Takozvane necentrirane pozicije uvijek predstavljaju opasnost za čistu intonaciju. Problem tromosti se umanjuje korištenjem takozvanih pomoćnih pozicija. Radi se o tome da je tonove u višem registru moguće dobiti na više različitih pozicija jer su zastupljeni u raznim alikvotnim nizovima. Nažalost, u srednjem i dubokom registru alternative skoro pa i ne postoje. Problemi se javljaju i kod izvođenja legata. Pravi legato se može izvesti samo na istoj poziciji, odnosno na istom alikvotnom nizu. Kada se u legatu izmjenjuju tonovi iz različitih alikvotnih nizova postoji opasnost od glisanda, ako izmjena tonova nije izvedena dovoljno brzo. Međutim, za sviranje glisanda je trombon najbolji instrument jer može doslovno klizati od tona do tona. Što se tiče trilera, oni su također izvedivi jedino između tonova istog alikvotnog niza jer brza izmjena dva tona različitih alikvotnih nizova zahtjeva prebrzu izmjenu pozicija. Takva tehnika izvođenja trilera daleko je pogodnija za instrumente s ventilima poput roga i trube ili drvenih puhačkih instrumenata.

4. TROMBON U STVARALAŠTVU 19. STOLJEĆA

4.1. LUDWIG VAN BEETHOVEN

Tromboni relativno kasno postaju punopravni članovi simfonijskog orkestra. Prvi koji ih je koristio u svojim simfonijama bio je Ludwig van Beethoven i to tek u svojoj petoj simfoniji u posljednjem stavku. U prethodnim klasičnim simfonijama snaga trombona jednostavno nije bila potrebna ni primjerena. Ni sam Beethoven ih nije smatrao toliko neophodnima u orkestru te ih je koristio još samo u svojoj šestoj i devetoj simfoniji. Tek ih veliki romantistički orkestratori smatraju punopravnim i nezamjenjivim članovima simfonijskog orkestra.

Beethoven čuva trombone tek za posljednji stavak svoje pete simfonije. Pojavljuju se u glasnoj dinamici u trenutku modulacije iz c-mola u C-dur. Upareni su s trubama, kako je već prije objašnjeno da je uobičajena praksa, koje sviraju istu temu s dodatkom punktiranih nota zbog svečanijeg karaktera. Očito je da je glavna uloga trombona u ovom dijelu pojačanje orkestralnog zvuka, ali sa solističkim značajkama, a ne samo kao pratnja u akordima.

The image shows a musical score for three trombone parts: Trombone alto, Trombone tenore, and Trombone basso. The score is in common time (C) and features a dynamic marking of *ff* (fortissimo). The music consists of a series of notes and rests, with a key signature change from C minor to C major. The Trombone alto part starts with a half note G4, followed by a quarter note A4, and then a series of eighth notes. The Trombone tenore part starts with a half note F4, followed by a quarter note G4, and then a series of eighth notes. The Trombone basso part starts with a half note E3, followed by a quarter note F3, and then a series of eighth notes.

Notni primjer 1: Beethoven 5. simfonija (takt 76-83)

U svojoj šestoj simfoniji (Pastoralnoj) Beethoven također ostavlja trombone za četvrti stavak. Međutim, ovaj put koristi samo dva trombona, ali u sličnoj ulozi. Koristi ih opet kao pojačanje orkestralnog zvuka kako bi prikazao oluju. U tom dijelu tromboni sviraju oktave u visokom registru. U visokom registru i glasnoj dinamici tromboni imaju prodoran i oštar zvuk, vrlo primjeren za dočaravanje oluje.

Trombonisti poznaju Beethovena kao skladatelja koji je prvi iskoristio trombone u svojoj simfoniji, međutim Beethoven je uz to poznat i po tome što je prvi iskoristio zbor u simfoniji i to u svojoj posljednjoj i najpoznatijoj devetoj simfoniji. Tromboni se pojavljuju u četvrtom stavku nastupom zbora te su vjerojatno tek naknadno dodani, na što nam ukazuju njihove dionice koje su zapisane odvojeno. Dodani su upravo radi uloge pojačavanja zbornih dionica, što povijesno gledano nije ništa novo i originalno.

Ovi primjeri nam pokazuju kako je Beethoven koristio trombone tradicionalno, ali i inovativno. Bitno je napomenuti da se tromboni u Beethovenovo vrijeme nisu još toliko razvili, što je posebno vidljivo po veličini zvona, koje je bilo više nalik onome iz 15. stoljeća

nego onome što se koristilo u drugoj polovici 19. stoljeća. Skladateljevo spretno korištenje mogućnosti trombona sigurno je utjecalo na njegov daljnji i nagli razvoj.

4.2. HECTOR BERLIOZ

Hector Berlioz jedan je od najinovativnijih skladatelja razdoblja romantizma, te je kao takav posebno cijenio trombone. Evo što Berlioz ima reći o trombonima (slobodan prijevod): „Po mom mišljenju, trombon je istinski vođa puhačkih instrumenata, kojeg i sam nazivam epskim instrumentom. Posjeduje plemenitost i veličinu najvišeg stupnja; ima sve ozbiljne i snažne tonove uzvišene glazbene poezije, od religioznih, smirenih i impozantnih naglasaka, do divljih orgijskih ispada. Voljom gospodara tromboni mogu pjevati poput zbora svećenika, mogu prijetiti, izgovarati tmurne uzdahe, žalosnu jadikovku ili svjetlu himnu slave; mogu probuditi mrtve ili prokleti žive svojim strašnim glasom.“¹

Berlioz je cijenio načine na koje su trombone koristili Mozart, Gluck, Beethoven i Weber, te neki drugi. Međutim, on je imao svoju predodžbu o trombonu. Posebno je inzistirao na pedalnim tonovima, koji su se u njegovo vrijeme smatrali neizvedivima na trombonu, ili su se tretirali kao specijalni efekti. Vjerojatno je upravo Berlioz zaslužan za to što su danas to najnormalniji tonovi u registru trombona, te bi ih svaki svirač, uz malo vježbe, trebao moći izvesti. Kritizirao je skladatelje koji su koristili trombon kao dodatak kontrabasu. Za takvu primjenu trombona je rekao da je besmislena i groteskna jer se trombon i kontrabas nikako ne slažu po boji tona. Međutim, tvrdio je da tromboni, a i ostali limeni puhački instrumenti, zvuče jako dobro s harfom i to bolje nego bilo koja druga grupa instrumenata s harfom. Kritizirao je i samoga Mozarta za solo dionicu trombona u Requiemu. Smatrao je propuštenom prilikom da solo izvodi samo jedan trombon dok ostali imaju pauze, jer uporaba samo jednog trombona općenito u orkestru mu se činila neprimjerenom.

Dok je većina Berliozovih suvremenika smatrala trombon tromim instrumentom, koji ne može izvesti nikakvu pokretljiviju temu, Berlioz pokazuje kako trombon nikako nije trom instrument, iako zaostaje u pokretljivosti u odnosu na neke druge instrumente. Tako koristi trombone u svojim djelima i u brzom tempu sa sitnijim notnim vrijednostima, ali ne na bilo kakav nerazuman i neizvediv način.

Berliozovo najpoznatije djelo jest Fantastična simfonija. To je prva programna simfonija u povijesti glazbe, što znači da svaki glazbeni motiv ima neko izvan glazbeno značenje. Za trombone najvažniji je četvrti stavak pod nazivom Marche au supplice (hrv. Put ka

---

¹ Berlioz, H. (1948) *Treatise on instrumentation*, enlarged and revised by Richard Strauss, New York: Edwin F. Kalmus, str 126.

stratištu). Motiv koji se proteže kroz cijeli stavak te koji simbolizira samog skladatelja, predstavljen je u obliku varirano ponovljenih dvotaktnih sekvenci od strane trombona, u njihovom punom sjaju na samom vrhuncu stavka. Želeći prikazati vrhunac svoje patnje, skladatelj za sam vrhunac tog stavka nije mogao izabrati bolji instrument. Upravo tromboni svojom snagom i bojom tona najbolje dočaravaju tu emociju.

Symphonie fantastique

4. Satz: Marche au supplice
(Der Gang zum Hochgericht)

Allegretto non troppo (♩=72) Hector Berlioz
op. 14

Notni primjer 2: Berlioz, Fantastična simfonija (takt 114-135)

4.3. JOHANNES BRAHMS

Tromboni, kao što je ranije objašnjeno, su kroz povijest često bili korišteni u ulozi pojačavanja zbornih dionica. Tromboni su se očito smatrali pjevnim instrumentima, a takvima ih je smatrao i Johannes Brahms koji ih koristili u svojim simfonijama za izvođenje izrazito pjevnih korala.

Brahmsova pažnja za detaljima osobito dolazi do izražaja prilikom orkestracije simfonija. Nije bio plodonosan skladatelj i mnogo je vremena proveo izrađujući svoje ideje. Iako

štedljivo koristi trombone, koristi ih na takav način da proizvede neke od najljepših efekata u glazbi. Kao i Beethoven pisao je za tri trombona, no proučavajući detaljnije njihova djela ne pronalazimo ni jednu drugu poveznicu između Beethovena i Brahmsa. Brahms koristi trombone u vanjskim stavcima simfonija, s iznimkom drugog stavka druge simfonije. Koristi se trombonima za udvajanje dionica drugih instrumenata, kao što je udvajanje motiva u dionici gudača u prvom stavku druge simfonije. Jedno od upečatljivih primjera je koral u četvrtom stavku prve simfonije. Način na koji šteti trombone sve do tog trenutka pokazuje nam kako nije bio neupućen u boju trombona. Tromboni su imali svega 83 takta, od 1262, šteti ih sve do četvrtog stavka. Pasaža koju sviraju je vrlo jednostavna što doprinosi samom značaju ovog djela za trombon. Koral je predstavljena u tihoj dinamici koja jako dobro dočarava mogućnost trombona u toj ulozi.

Symphony No. 1 in C Minor, Op. 68

IV. Johannes Brahms
1833-1897

Notni primjer 3: Brahms 1. simfonija (takt 47-61)

4.4. ROBERT SCHUMANN

Na samom početku četvrtog stavka treće simfonije Roberta Schumanna tromboni također izvode jedan izrazito pjevni koral. Nakon kratkog tutti sforzanda od jedne osminke tromboni započinju, s rogovima i minimalnom pratnjom orkestra, svoj koral. Motiv koji iznose tromboni se kasnije proteže kroz cijeli stavak. Cijeli koral je također u tihoj dinamici sve do zadnja dva takta kada se naglo mijenjaju dinamika i karakter.

The image displays three musical staves for trombones, labeled IV, from Schumann's 3rd Symphony. Each staff is marked 'Feierlich Solo' and 'pp' (pianissimo). The first staff is for the Alto Trombone (Trb. Alto), the second for the Bass Trombone (Trb. B.), and the third for the Tenor Trombone (Trb. Tenor). The music features a melodic line with various dynamics including *f* (forte), *p cresc.* (piano crescendo), and *mf* (mezzo-forte). The tempo is marked 'Die Halben wie vorher die Viertel' (Half notes as before quarter notes). The staves include measure numbers (8, 11, 12, 3, 25) and dynamic markings like *f* and *mf*.

Notni primjer 4: Schumann 3. simfonija; 1. (alt) trombon, 2. (tenor) trombon i 3. (bas) trombon (takt 1-23)

Koral je u tihoj dinamici i u dosta visokom registru, kao takav pruža mogućnost trombonima da pokažu svu mekoću, širinu i ljepotu svog tona. Ovaj koral primjer je gdje alt trombon isključivo svira svoju dionicu bez mogućnosti sviranja dionice na tenor trombonu.

4.5. ANTON BRUCKNER

Brucknerova osma simfonija je zadnja njegova dovršena simfonija, a možda i najveća. U svakom slučaju posebno je važna za limene puhače i to u samom finalu simfonije. Simfonija ima program, međutim nije najjasnije artikuliran, prema tome simfonija zauzima prostor između programne i apsolutne glazbe. Finale simfonije, prema Bruckneru, predstavlja carski susret Njemačke, Austro-ugarske i Rusije, a limeni puhači prema tome predstavljaju vojnu glazbu. Na početku stavka gudači grade napetost koja vodi do upada trombona i rogov. Ovo je jedan primjer gdje su tromboni upareni s rogovima u glasnoj dinamici, a ne u tihoj kako je prije objašnjeno da je čest slučaj. Svi zajedno (tri trombona i osam rogov) prvo sviraju jedan

ton unisono, nakon čega formiraju durski kvintakord. Tromboni zvuče vrlo moćno u akordu te im Bruckner piše prvo samo jedan ton unisono kako bi nakon njega u akordu sva ljepota i moć trombona došla kao iznenađenje. U nastavku nas punktiranim ritmom u uzlaznoj melodijskoj liniji skladatelj vodi do vrhunca. Nakon tog dijela glavnu ulogu preuzimaju trube melodijom fanfarskog karaktera, te se cijeli prijašnji dio ponavlja sa završetkom truba i trombona u silaznoj punktiranoj melodiji koja vodi do smirenja napetosti. Bruckner je u ovom dijelu svoje simfonije iskoristio trombone u njihovom najpunijem sjaju te je ovo jedan od najboljih primjera za prikazati svu snagu i moć trombona.

LOW BASS EXCERPT

Feierlich, nicht schnell

The musical score shows four staves: Trombone I, Trombone II, Bass Trombone, and Tuba. Each staff begins with a '2' indicating a second ending or a specific articulation. The dynamics are marked as *ff* (fortissimo). The score includes various musical notations such as slurs, accents, and phrasing marks. Measure 9 features a triplet of eighth notes. Measure 17 is marked with a circled 'A'.

Notni primjer 5: Bruckner 8. simfonija (takt 2-21)

4.6. GUSTAV MAHLER

Gustav Mahler je skladatelj kasnog romantizma te je njegova glazba bila najcjenjenija posthumno. Najcjenjenije su mu upravo simfonije kojih je napisao deset, s tim da je

posljednja nedovršena. U njegovim simfonijama tromboni imaju svakojake uloge, ali se u trećoj simfoniji u d-molu posebno ističu, odnosno posebno se ističe solo dionica prvog trombona u prvom stavku.

Solo je sastavljen u tri dijela, od kojih je svaki u drugom dijelu stavka. Prvi dio je pisan u srednjem i dubokom registru trombona, u glasnoj dinamici te s jasno određenom artikulacijom. Prisutno je i puno oznaka za način izvođenja, što uglavnom podrazumijeva oznake za promjenu tempa, ali je Mahler u svojoj partituri pisao još i oznake za mjesta na kojima solist mora podići instrument u zrak.

The image shows a musical score for the first solo of the trombone in Mahler's 3rd Symphony, measures 14-17. The score is in bass clef with a key signature of one flat (B-flat). It features various dynamics (ppp, ff, p, f, cresc., accel., decel., W.M.), articulation (accents, slurs), and performance instructions like 'Trüben nicht schlappend', 'Vorwärts', and 'Zurückhaltend'. Measure numbers 14, 16, and 17 are clearly marked.

Notni primjer 6: Mahler 3. simfonija (takt 166-209)

Drugi dio je pisan u tihoj dinamici, lirskog karaktera, i daje izvođaču priliku za umjetničku slobodu. Nakon lirskog dijela naglo se mijenja dinamika te završava u karakteru prvog dijela sola. Treći dio sola sastavljen je od motiva prvog i drugog dijela.

Zurückhaltend. **33** Zeit lassen. *mf* *p espressivo* *p*

Nicht eilen. **34** *cresc.* *rit.*

Etwas drängend. **34** Wieder a tempo. Nicht eilen. **35** *mf* *2* *1* *10* *8*

Notni primjer 7: Mahler 3. simfonija (takt 423-541)

Ova solo dionica trombona je zanimljiva jer je prije svega posebno dugačka, tako nam izlaže sve zvučne karakteristike trombona od dinamičkih i artikulacijskih razlika do karakterno-estetskih promjena.

58 *sempre pp* *ff* *ff* *sempre ff* *Riten.*

59 *a tempo* *ff* *Rubato.* *accel.* *tempo* *accel.* *sempre ff*

60 *Tempo. Pesante.* *sempre ff* *mf* *p* *Ruhig.*

61 *Sehr getragen.* *f* *Zeit lassen. Molto portamento.* *mf* *p espress.* *p*

62 *Vorwärts.* *f* *rit.* *Sehr gesangvoll. molto rit.* *pp* *verklingend*

63 *Langsam.* *pppp* *Tempo I.* *Lange* *kurz.* *kurz.* *kurz.* **64** *(Triangel.)*

Notni primjer 8: Mahler 3. simfonija (takt 692-731)

5. ZAKLJUČAK

Pored nejasnog nastanka trombona, sporog razvitka i neshvaćanja na početku, svoj puni potencijal počinje razvijati u 19. stoljeću. Tada uz povećanje uloge dirigenta raste i uloga trombona u orkestru, te on dobiva na važnosti i kod skladatelja. Iako ranije nije bio toliko popularan u publici zbog svojeg velikog raspona dinamike, skladatelji 19. stoljeća ga koriste ne samo za pojačavanje dionica, nego i za izvođenje korala, što vidimo kod Brahmsa. Razvitkom dimenzija trombona kroz 19. stoljeće, trombon osim predstavljanja motiva fanfara i pojačavanja zborskih dionica, postaje solistički izraženiji u orkestru. Ovim radom vidimo kako je glazbena estetika utjecala na njegov razvoj i ulogu u orkestru, ali kako je i on sam, pokazujući svoje mogućnosti skladateljima, utjecao na istu. Tako trombon kroz 20. stoljeće i danas dobiva još važniju ulogu u orkestru te postaje i sve cjenjenije solističko glazbalo.

6. LITERATURA

Berlioz, H. (1948) Treatise on instrumentation, enlarged and revised by Richard Strauss,
New York: Edwin F. Kalmus

Baines, A., A., Mayers, H., Trevor (2001): Trombone, Grove music online

Despić, D. (1979) Muzički instrumenti, Beograd: Univerzitet umetnosti

Lazar, L. (2019) Najznačajnije orkestarske dionice za grupu trombona u simfonijskom
orkestru, diplomski rad na Muzičkoj akademiji u Zagrebu

Ritter, D. G. (1964) The brass instruments as used by Brahms in his four symphonies, Thesis,
North Texas State University

7. PRILOG SLIKOVNIH PRIKAZA

Slika 1: Bas trombon moderne konstrukcije

Preuzeto sa:

https://muzikercdn.com/uploads/products/613/61351/thumb_d_gallery_base_f56604 [28.4. 2021.]

Slika 2: Alt trombon moderne konstrukcije

Preuzeto sa:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/ae/Tromb%C3%B3_alt.jpg [28.4. 2021.]

Slika 3: Tenor trombon moderne konstrukcije

Preuzeto sa:

https://thumbs.static-thomann.de/thumb/orig/pics/bdb/137179/14342798_800.jpg [28.4. 2021.]

PRILOG NOTNIH PRIMJERA

Notni primjer 1: Beethoven 5. simfonija (takt 76-83)

Preuzeto sa:

<https://orchestraexcerpts.com/wp-content/uploads/2017/05/Beethoven-Symphony-No-5-Orchestra-Audition-excerpt-Trombone-1a.jpg> [29.4. 2021.]

Notni primjer 2: Berlioz, Fantastična simfonija (takt 114-135)

Preuzeto sa: [https://imslp.eu/files/imglnks/euimg/5/54/IMSLP522307-PMLP3653-NBE_-_Symphonie Fantastique - I. Reveries, Passions \(etc\).pdf](https://imslp.eu/files/imglnks/euimg/5/54/IMSLP522307-PMLP3653-NBE_-_Symphonie_Fantastique_-_I_Reveries_Passions_(etc).pdf) [29.4. 2021.]

Notni primjer 3: Brahms 1. simfonija (takt 47-61)

Preuzeto sa:

https://orchestraexcerpts.com/wp-content/uploads/2017/05/Berlioz-Hungarian_March-Orchestra-audition-excerpts_Trombone-2.jpg [29.4. 2021.]

Notni primjer 4: Schumann 3. simfonija (takt 1-23)

Preuzeto sa:

https://orchestraexcerpts.com/wp-content/uploads/2017/05/Berlioz_Symphonie_fantastique-Orchestra-Audition-excerpts_Trombone-1.jpg [29.4. 2021.]

Notni primjer 5: Bruckner 8. simfonija (takt 2-21)

Preuzeto sa:

<https://electivediary.files.wordpress.com/2012/12/bra.png?w=584> [30.4. 2021.]

Notni primjer 6: Mahler 3. simfonija (takt 166-209)

Preuzeto sa:

https://orchestraexcerpts.com/wp-content/uploads/2017/05/Schumann-Symphony_No_3-Orchestra-Audition-excerpts-Trombone-1.jpg [29.4. 2021.]

Notni primjer 7: Mahler 3. simfonija (takt 423-541)

Preuzeto sa:

<https://imgv2-2-f.scribdassets.com/img/document/372322314/original/18006f0177/> [30.4. 2021.]

Notni primjer 8: Mahler 3. simfonija (takt 692-731)

Preuzeto sa:

<https://www.brasswindpublications.co.uk/acatalog/SymNo3Mahlerscore.jpg> [30.4. 2021.]